

Možné tendence rozvoje bojového použití a struktury jednotek protiletadlového dělostřelectva tankové divize

Podplukovník Jiří Martinek

Nepřítel přikládá mimořádnou pozornost vzdušnému průzkumu a na izolaci bojiště od přicházejících záloh z hloubky věnuje značné procento z celkového bojového úsilí letectva. Tanková divize, jako objekt protivzdušné obrany, musí být proto zvláště dobře zabezpečena jak proti průzkumu, tak i proti napadení ze vzduchu ze všech výšek.

V rozhodujících fázích bojové činnosti bude ve prospěch tankových svazků působit značná část armádních i frontových prostředků protivzdušné obrany, zejména stíhacího letectva a protiletadlových řízených střel. Na zabezpečení tankové divize proti činnosti letectva v přízemních až středních výškách bude se značnou měrou podílet organické a posilové protiletadlové dělostřelectvo tankové divize. Použití středorázového protiletadlového dělostřelectva pro protivzdušnou obranu tankové divize je nutno již předem vyloučit, protože jeho nízká efektivnost a malá manévrovací schopnost je na řadě příkladů a zkušeností prokázána.

Avšak i u malorázového protiletadlového dělostřelectva vidíme, že jeho bojové možnosti podle jednotlivých druhů jsou rozdílné.

Při klasifikaci malorázového protiletadlového dělostřelectva podle jednotlivých druhů nejde pouze o ráži, ovlivňující účinný dosah děl, ale hlavně o lafetaci po stránce pohybu v terénu a způsob střelby na viditelné i neviditelné cíle. Z těchto hledisek se materiál malorázového protiletadlového dělostřelectva dělí do dvou skupin. Do jedné skupiny patří materiál 57mm, kde děla a přístroje jsou taženy jako přívěs a do druhé skupiny patří materiál 30mm, kde lafetace přímo na vozidle.

První skupina je charakterizována větším účinným dostřelem, možností palby na viditelné i neviditelné cíle, avšak při doprovodu útočících vojsk má podobné nevýhody jako středorázové protiletadlové dělostřelectvo. Potřebuje poměrně značnou dobu na přípravu k boji, má malou prů-

chodnost v terénu, malou rychlost při přemísťování v terénu (zejména radiolokátorů), dlouhou dobu pro rozvinutí při odražení náhle se objevivších nízkoletících cílů v přízemních a malých výškách, malou úhlovou rychlost sledování rychlých cílů apod. Tím je tento materiál přímo předurčen k protivzdušné obraně vojsk z místa v takových fázích boje, kde vojska jsou v klidu, kdy je jejich pohyb omezen, nebo kdy prochází nebezpečnými úzkými místy, které mohou být předmětem útoku letectva.

Materiál druhé skupiny má menší účinný dostřel a může vést palbu pouze na viditelné cíle (nepočítaje v to přehradnou palbu). Má však velkou úhlovou rychlost ve sledování cílů, je dostatečně pohyblivý při doprovodu útočících vojsk, potřebuje krátkou dobu na přípravu k boji a je prakticky ve stálé pohotovosti k zahájení palby na místě i za pohybu. Proto tento materiál je vhodný pro zabezpečování vojsk v pohyblivých fázích boje, kde plně vyniknou jeho přednosti.

K účinné protivzdušné obraně tankové divize je třeba obou druhů materiálu a je ji možno dosáhnout jen dovedným využitím kladných vlastností obou druhů. Jde však o to stanovit správné proporce obou druhů materiálu, jak po stránce organizační, tak i co do času a prostoru.

K tomu je nutné posoudit tankovou divizi jako objekt protivzdušné obrany z hlediska dynamiky boje. Lze říci, že fáze boje, kdy je možno tankovou divizi posuzovat jako pevný objekt, kde je možno vzhledem k časovému možností organizovat centralizovaný systém palby s využitím radiolokační techniky na delší dobu, je podstatně nižší nežli pohyblivá fáze boje. Snaha velitelů všech stupňů je, aby setrvala divize v klidu bylo co nejkratší, protože v těchto údobích bude nejvíce zranitelná soustředěnými údery letectva a raket. Změny prostorů rozptýlení, překonávání pásma zátarasů a vodních toků vysokým tempem na široké frontě patří k opa-

třením, která snižují nevýhodnou dobu, po kterou je divize nejvíce zranitelná. Rychlé vyvedení na čáru zasazení, rychlé rozvíjení útoku do hloubky nepřátelské obrany tvoří podstatnou část celkové doby bojové činnosti divize.

Při studiu efektivnosti protivzdušné obrany tankové divize u jednoho svazku bylo sledováno, že prostředky protivzdušné obrany divize zesílené malorázovým plukem byly schopné v útočném boji s překonáním pásma zátarasů o hloubce 8–12 km a s přechodem dvou vodních toků za jeden den, poskytnout účinné zabezpečení proti vzdušnému napadení pouze po 40 % celkové doby útočné činnosti. Zbytek doby byl třeba na přesuny, překonávání překážek a závalů, vodních toků brodění a na přípravu k boji. Pouze baterie a čtyři 30mm 2 PLdvK byly schopny po celou dobu boje bez ztrátových časů plynule zabezpečovat své útvary.

Všichni velitelé útvarů protiletadlového dělostřelectva musí se snažit všemi způsoby dosáhnout vyššího procenta doby účinného protiletadlového zabezpečení divize. To lze dosáhnout především náročným výcvikem rychlých změn palebných postavení, překonáváním zátarasů, vodních toků a ostatních úkolů s cílem snížit ztrátové časy v průběhu boje.

Tendence rozvoje způsobů bojového použití a struktury protiletadlových jednotek. Chci ukázat na příkladu protivzdušné obrany tankové divize zasazovaním po prvním hromadném úderu s přechodem státní hranice a s překonáváním pásma zátarasů.

Při organizaci protivzdušné obrany útoku tankové divize dostává protiletadlové dělostřelectvo zpravidla tyto úkoly:

- zabránit nepříteli ve vzdušném průzkumu prostoru rozptýlení a v provedení prvního hromadného úderu na hlavní uskupení divize z malých a středních výšek. Hlavní důraz položit zejména na protivzdušnou obranu oddílů vojsových raket, velitelského stanoviště divize a tankových pluků;

- zabezpečit přesun hlavních sil divize na čáru zasazení s důrazem na oddíl vojsových raket, prvosledové pluky, popřípadě VS divize;

- bránit hlavní síly divize při vyražení k útoku a při překonávání pásma zátarasů;

- provádět účinnou protivzdušnou obranu hlavních sil divize s důrazem na tankové pluky při boji v hloubce nepřátelské obrany, zejména při přechodu vodních

toků, odrážení silných protiztečí, při zasazování druhých sledů a v střetném boji s přicházejícími zálohami nepřítelů z hloubky. Nepřetržitě bránit oddíl vojsových raket, popřípadě velitelské stanoviště;

- zabezpečit vojska na dosažené čáře a v součinnosti s jednotkami protivzdušné obrany druhosledového svazku zabezpečit jeho zasazení do boje.

Úkoly na sebe navazují a časově se prolínají. Rozeberu nejprve možnosti využití organického a posilového protiletadlového dělostřelectva při řešení úkolů protivzdušné obrany divize až do zasazení do boje. Vycházím z předpokladu, že tanková divize byla včas, již v prostoru rozptýlení posílena jedním malorázovým protiletadlovým plukem a že je ho možno použít v průběhu celé bojové činnosti divize.

Bude-li divize vyváděna ihned po úderu na čáru zasazení, bude třeba větší část protiletadlového dělostřelectva včas předsunout za průzkumnými oddíly na státní hranici, rozvinout je do bojové sestavy k zabezpečení rozvinutí dělostřelectva a hlavních sil divize na čáře zasazení. Současně je nutné část protiletadlových prostředků začlenit do pochodových proudů k zabezpečení přesunu útvaru na čáru zasazení. Předsunovat budeme jednotky 57 mm, které mohou na čáře zasazení vytvořit spolehlivý systém palby na viditelné i neviditelné cíle. Jejich začleňování do proudů pochodujících útvarů je méně výhodné. Pro protivzdušnou obranu přesunu budou tedy převážně k dispozici pouze jednotky 30 mm a to organické prostředky pluků a posilové jednotky.

Je známo, že nepřítel vyčleňuje pro izolaci bojiště od přicházejících záloh do 40 % celkového bojového úsilí letectva a na přímou podporu vojsk vyčleňuje pouze 10 %. Lze tudíž očekávat, že tanková divize bude právě na přesunu na čáru zasazení vystavena intenzivní činnosti nepřátelského letectva, zejména nízké létajících letounů. Při použití všech jednotek 30 mm bude celkově pro obranu jednotek na přesunu využito pouze 48 % celkového počtu hlavní protiletadlového dělostřelectva. Ze zkušeností však je známo, že k obraně nejdůležitějších objektů divize na přesunu je třeba 60 až 70 % z celkového počtu hlavní tankové divize. Přitom vycházím z normy, že baterie 30 mm je schopna při rozdělení do proudů po četách bránit proud o délce 5–5,5 km. Vzniká požadavek zvýšit počet hlavní 30 mm k zabezpečení pochodu tankové divize na čáru zasazení. Tento požadavek není snížen ani tím, že divize se může přesunovat v no-

ci. Noční přesun tankové divize na čáru zasazení je sice žádoucí, ale je vázán místem divize v operačním uskupení armády a v počátečním údobí zejména dobou prvního hromadného úderu.

Bude-li divize posílena malorázovým protiletadlovým plukem až na čáře zasazení, nebo zůstane-li vůbec bez posílení, budou její možnosti boje se vzdušným nepřítelem vlastními prostředky PVO na přesunu značně ztíženy. V prostoru rozptýlení bude možno organickými prostředky bránit jeden objekt, zpravidla oddíl vojsových raket. Za přesunu bude nutno organický oddíl rozdělit po bateriích do pochodových proudů útvarů.

Bezpečnost z hlediska PVO bude řešena ve větší míře prostředky armády a frontu.

Tanková divize prolomuje obranu nepřítele na šířce 6–12 i více kilometrů. Při tom překonává pásmo zátarasů v závislosti na terénu a charakteru obrany na 2 i více směrech tempem 2–3 km za hodinu. Zkušenost ukázala, že je v tomto případě vhodné, aby baterie 57 mm organického oddílu a posilového pluku postupovaly na směrech za tankovými pluky 1. sledu postupným přemístováním po bateriích na celou hloubku pásma zátarasů a tak bránily plynule přechod na rozhodující směrech. Oddíl vojsových raket, který se přemísťuje po bateriích, zabezpečovat přidělením nejméně dvou baterií 30 mm posilového pluku tak, aby během přesunu i v palebném postavení byla každá baterie stále bráněna silou nejméně jedné baterie 30 mm.

Přidělování útvaru 57 mm oddílu vojsových raket se celkem neosvědčilo, protože není za přesunu schopen účinně oddíl vojsových raket bránit a při rozdělení na baterie ztrácí svou největší výhodu vést centralizovanou palbu na neviditelné cíle s pomocí radiolokátorů.

Dosavadní zkušenosti s překonáváním pásma zátarasů vedou k závěru, že zabezpečení přechodu tankové divize z hlediska protivzdušné obrany by bylo možno řešit s výhodou plukem 57 mm, kde by velitel pluku mohl lépe řídit centrálně postup baterií na jednotlivých směrech a pružně manévrovat prostředky podle vývinu situace.

Po překonání zátarasů a vklínění do obrany nepřítele se útok tankové divize rozvíjí ve vysokém tempu na směrech s cílem zničit nepřítele a vyjít co nejrychleji na důležité terénní čáry a obsadit objekty důležité z hlediska operace v celku, jako jsou vodní toky, horské hřebeny, letiště v týlu apod. Dosavadní způsob použití protiletadlového dělostřelectva přemístování

skoky po útvarcích na jednom směru se v těchto podmínkách nedá vždy plně uplatnit pro rychlost postupu tankových pluků a nerovnoměrnost pronikání na směrech. Posilový i organický protiletadlový útvar bude provádět skoky prvního sledu na jednotlivých směrech postupu pluků samostatně tak, aby útvary byly s to včas zaujmout bojovou sestavu na důležité čáře, např. na přechodech přes vodní tok, na čáře odrážení protiztečí nepřítele, zasazování druhých sledů. Rychlý spád boje, rychlé a nečekané změny, které mohou nastat v důsledku atomových úderů a poměrně dlouhá doba, které potřebují jednotky, vyzbrojené materiálem 57 mm pro přípravu k boji značně snižují dobu, po kterou může protiletadlové dělostřelectvo poskytovat účinné zabezpečení. Dále je efektivnost protiletadlové obrany snížena nízkou pohyblivostí 57 mm v terénu a nízkou broditelností (nebezpečí vniknutí vody do elektrických zařízení děl a přístrojů). Další problém je v tom, že při přechodu vodního toku je třeba, aby část jednotek zůstala na místě a bránila přechody až do překonání toku hlavními silami a část okamžitě poskytovala tankovým útvarům účinné zabezpečení při pronikání do hloubky obrany. Oba úkoly nemohou útvary 57 mm plnit současně. Vzniká otázka, jak dlouho setrvat na přechodu, aby byl zabezpečen alespoň přechod nejdůležitější části sil, a aby při tom nezůstaly provosledové pluky bez obrany, protože jejich organické jednotky 30 mm mají pro plnění úkolu v hloubce málo sil. Zde je výhodné mít k dispozici útvar 57 mm, který by mohl včas a na potřebně dlouhou dobu provádět přímou protivzdušnou obranu hlavního úseku přepravy na řece, zatím co vhodně posílené tankové pluky bateriemi 30 mm by byly po celou dobu boje zabezpečovány i při rychlém tempu postupu do hloubky. Obdobné problémy vznikají při odrážení protiztečí, při zasazování druhých sledů i v průběhu střetného boje.

Z toho vyplývá, že pro protivzdušnou obranu tankové divize by bylo vhodné mít k dispozici organický útvar 30 mm a v hlavních fázích boje posilový pluk 57 mm.

Posilový pluk 57 mm používat jako celek k protivzdušné obraně prostorů a čar, v nichž jsou hlavní síly divize v boji nejvíce zranitelné. Přemístování a bojovou činnost posilového pluku řídit přímo z velitelského stanoviště náčelníka protivzdušné obrany divize.

V prostoru rozptýlení použít posilový pluk (bude-li již v této době přidělen) k protivzdušné obraně jednoho až dvou

objektů, podle stupně důležitosti a způsobu rozmístění. Při vyvážení divize z hloubky na čáru zasazení předpokládá pluk 57 mm včas na čáru zasazení podle situace buď za průzkumy, nebo v sestavě předposunutých odřadů. Při překonávání pásma zátarasů při tempu postupu do 4 km/hod. provádět přeskupování bojové sestavy po bateriích na 2—3 směrech. Při boji v hloubce přesunovat pluk jako celek po vymezených osách na důležité čáry (vodní toky, soutěsky, čáry zasazení 2. sledů, PO apod.), které zabezpečovat na potřebně dlouhou dobu podle bojové situace. Projeví-li se potřeba ponechat pluk na místě, např. při zabezpečení důležitého přechodu přes vodní tok, vyjmout pluk dočasně nebo trvale z podřízenosti divize. Tímto způsobem dosáhnout pružnosti v použití posilového pluku a využít maximálně jeho bojových možností.

Organický útvar 30 mm můžeme používat v závislosti na bojové činnosti buď centralizovaně, nebo decentralizovaně. Útvar jako celek můžeme použít v prostoru rozptýlení k zabezpečení dvou až tří objektů, dále v průběhu boje k protivzdušné obraně důležité čáry, na které je požadováno zabezpečení po delší dobu, nebyl-li divizi přidělen posilový pluk.

V pohyblivých fázích boje můžeme útvar s úspěchem použít rozděleně až po bate-

riích. Přidělit skupiny, nebo jednotlivé baterie útvarům bude vhodné již v prostoru rozptýlení, aby mohly být již za přesunu na čáru zasazení začleněny do proudu útvarů.

Posílit útvary bateriemi 30 mm můžeme podle počtů tankových pluků prvního sledu takto: Oddíl vojskových raket posílit dvěma bateriemi, tankové pluky prvního sledu posílit 1—3 bateriemi. Obdobně posílit předposunutý odřad divize. Druhý sled divize zesilovat jednotkami 30 mm až z určené čáry na úkor pluku prvního sledu, který bojuje na vedlejším směru nebo přechází do zálohy velitele. Velitel a štáb útvaru s prostředky radiolokačního průzkumu můžeme přímo řídit nejsilnější skupinu baterií na rozhodujícím směru a současně zabezpečovat veškeré baterie údaji o vzdušných cílech. Přemísťovat se může s velitelem bráněného objektu na rozhodujícím směru. U ostatních útvarů, kterým byly přiděleny nejméně 2 protiletadlové baterie, budou představitelé štábu útvaru s rádiovou stanicí pro řízení přidělených baterií podle požadavků velitelů bráněných útvarů. Baterie, přidělené jednotlivě, budou řídit velitelé bráněných útvarů samostatně. Celkovou bojovou činnost a změny v podřízenosti během boje řídí náčelník protivzdušné obrany divize v síti velení protivzdušné obrany divize.

Systém protivzdušné obrany tankové divize plní své úkoly v celkovém komplexu systému armády i frontu. Neřeší tedy ani jeho protiletadlové prostředky všechny úkoly boje s nepřátelským letectvem. Snahou všech příslušníků protivzdušné obrany však musí být hledat nové a stále účinnější formy a způsoby využití všech prostředků, kterými jsou jednotky vyzbrojeny.